

L'ESPECTACLE DEL CEL

Durant mil·lenis la Humanitat ha gaudit d'extraordinaris espectacles al firmament, amb l'ajut de nits ben fosques, com han estat en general arreu del món fins ben entrat el segle XX, en què la il·luminació elèctrica urbana i hàbits com la TV han apartat l'home de l'observació del cel. Heus aquí algunes de les meravelles que s'ha vist en el cel i que estan documentades:

Eclipsis de Sol i de Lluna: N'hi ha diversos cada any en alguna part de la Terra. Un de Sol el 585 aC, predit per Tales, parà una batalla entre licis i medes.

Estrelles noves: En ocasions han aparegut estrelles en llocs on no n'hi havia cap. Algunes, les "supernoves", tant brillants que han arribat a veure's a ple dia. Així, la de Lupus l'any 1006, la més brillant de totes; la supernova a Taure de 1054, admirada a Xina, Corea i Japó; la de Cassiopea de 1572, vista per Tycho Brahe, que li dedicà un llibre; i la d'Ofiuc, observada per Kepler i Galileu el 1604. No n'hi ha hgut cap més com aquestes, tot i que, una de la galàxia d'Andròmeda el 1885, fou visible a simple vista, i que el 1987 n'hi hagué una de molt important als Núvols de Magalhaes.

Impactes entre cossos celestes: A. S. XII l'impacte d'un gran meteorit a la Lluna va poder ser observat com un estrany resplendor per uns monjos anglesos.

El firmament de l'hemisferi sud: En navegar cap al sud per les costes d'Àfrica, els portuguesos d'Enric el Navegant descobriren una volta celeste diferent, amb altres estrelles i constel·lacions (cosa ja vista a l'Antiguitat i a l'Edat Mitjana). L'any 1520 es descobriren els núvols de Magalhaes, i el 1679 es definí la constel·lació de la Creu del Sud.

Estrelles variables: El 1596 es veié que l'estrella Mira Ceti variava en intensitat. el 1669 es comprovaren alteracions de lluïssor en l'estrella Algol, cosa que ja era conegud pels musulmans a l'Edat Mitjana (el nom àrab Algol significa "dimoni").

El cel amb telescopi: Quan Galileu l'any 1609 dirigí un primitiu telescopi al cel veié tot un món nou i meravellós: moltes més estrelles que les visibles a ull nu, la Via Làctia feta de miríades d'estrelles, la Lluna com un mún amb cràters, muntanyes i mars, els satèl·lits de Júpiter, les taques del Sol, les fases de Venus ...

Saturn: Galileu ja l'havia vist estrany, però fou Huygens que l'any 1656 qui s'adonà que tenia un anell, cosa única i inexplicable, i que per tant era la "joia del firmament".

El moviment de les estrelles: Fou Halley que s'adonà el 1718 que unes quantes estrelles "fixes" s'havien mogut respecte a les seves posicions en els catàlegs dels grecs de principis de l'Era Cristiana.

Pedres caigudes del cel: N'hi ha notícies des de l'Antiguitat, com la pedra negra de la Kaaba. Les més grans recollides són un siderit de 30,5 tones trobat a Groenlàndia per Peary l'any 1897 i un aerolit d'1,8 tones caigut a Manxúria el 1976. Altres majors a Sudàfrica i Austràlia estan clavades al sòl.

Cometes: Han cridat sempre l'atenció. Els més grans foren el de 1811, que tenia una cabellera de 2 milions de km (més gran que el Sol) i el de 1843, amb una cua de 330 milions de km. Però el més magnífic mai vist fou el Donati el 1858.

Pluja d'estels fugaços: La més brillant mai observada fou la de les Leònides el 1833: durant hores queien com "flocs de neu".

Bòlids: El de Tunguska, el 30 de juny de 1908, tingué uns efectes devastadors sobre una gran zona de Sibèria nord-oriental, afortunadament deshabitada.

Altres fenòmens poden ser també les aurores boreals, la llum zenital, i fins i tot les quotidianes postes i sortides del Sol.

Ricard Làzaro i Medina
Agrupació Astronòmica d'Osona
(publicat a El 9 Nou el 6 d'abril de 1998)